

Ходзицька В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна,
e-mail: khodzytska.valentyna@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2734-763X

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН ЗА ПОЛОЖЕННЯМИ МСФЗ 16 «ОРЕНДА» З УРАХУВАННЯМ ЧИННИКА ВІЙНИ

Khodzytska Valentyna

Ph.D.in Economics, Associate Professor,
Associate professor of Department of accounting and consulting,
Kyiv National University of Economics named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine
khodzytska.valentyna@kneu.edu.ua
ORCID:0000-0003-2734-763X

ACCOUNTING ASPECTS OF LEASES ACCORDING TO THE PROVISIONS OF IFRS 16 «LEASES» TAKING INTO ACCOUNT THE FACTOR OF WAR

Анотація. У статті проаналізовано особливості та можливі переходи ведення оренди для вітчизняних підприємств відповідно до положень МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» у військовий час. Наголошено, що підприємства можуть самостійно вирішувати: застосовувати нове визначення оренди до всіх договорів чи використати спрощення. Зазначено, що суб'єкт господарювання має можливість не застосовувати нову модель обліку оренди, передбачену для орендарів, до договорів, визначених як короткострокова оренда та оренда об'єктів із заниженою вартістю. Таке звільнення дає змогу зменшити кількість договорів, з якими треба вести перерозрахунки даних. Визначено, що у разі переходу на МСФЗ 16 «Оренда» вітчизняні підприємства самостійно обирають підходи: ретроспективний і модифікований ретроспективний, наведені переваги та недоліки кожного відповідно. Підкреслено, що затвердження нового МСФЗ 16 «Оренда» принесе зміни не лише під час регулювання діяльності орендаря, а й буде стосуватися відносин орендодавця з приводу суборенди. Важливо, що новий стандарт дозволить уникнути безліч суперечок в орендних відносинах, що були раніше, також під час прийняття суттєво зміниться валюта балансу суб'єкта господарювання, а саме — величини чистих активів і власного капіталу.

Ключові слова: орендар, орендодавець, МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда», ретроспективний підхід, модифікований ретроспективний підхід, актив у формі права користування (актив ФПК), зобов'язання з оренди.

Рис. 3. Літ.6.

Abstract. The article deals with the features and possible transitions of leasing for domestic enterprises in accordance with the provisions of IFRS 16 “Leases”. It is noted that enterprises can independently: decide to apply the new definition of lease to all contracts or use simplifications. It is noted that the business entity has the opportunity not to apply the new lease accounting model provided for tenants to the contracts defined as: short-term lease and rental of objects with low cost. This exemption makes it possible to reduce the number of contracts with which data must be recalculated. It is determined that when switching to IFRS 16 “Leases”, domestic enterprises independently choose the transition approaches: retrospective or modified retrospective, the advantages and disadvantages of each, respectively, are given. It is emphasized that the approval of the new IAS 16 “Leases” will bring changes not only in the regulation of the tenant, but will also relate to the lessor’s relationship regarding sublease. It is important that the new standard will avoid a lot of controversy in rental relations that were earlier, and upon adoption, the balance of the enterprise will change significantly, namely, the values of net assets and equity.

Keywords: lessee, lessor, IFRS 16 “Lease”, retrospective approach, modified retrospective approach, ROU asset, lease liability.

JEL Classification: D79, M41

Постановка проблеми. Масштаби застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS — International Financial Reporting Standards) продовжують превалювати в українському бухгалтерському обліку. Основною причиною цьому є збільшення конкурентоспроможності українських компаній, їх вихід на міжнародний рівень, посилення ролі іноземних інвесторів. Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності постійно удосконалюю чинні МСФЗ, шляхом створення нових оновлень, що допомагають бізнесу розвиватися та роблять його цікавим для потенційних інвесторів.

Рада з МСФЗ випустила МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда», значно наблизившись до здійснення своєї давньої мети: домогтися відображення орендарями практично всіх договорів оренди в бухгалтерському балансі. У всіх компаніях, які мають в оренді основні засоби для ведення свого бізнесу, зростуть звітні показники активів і зобов’язань. Нові вимоги торкнуться компаній найрізноманітніших галузей — від авіаліній, які орендують повітряні судна, до роздрібних компаній, які орендують магазини. При цьому чим більше у суб’єкта господарювання у власності портфель договорів оренди, тим істотнішим буде вплив на його ключові звітні показники. Тому варто детально розглянути особливості переходу вітчизняного бізнесу до застосування МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» з урахуванням чинника війни.

Аналіз літератури. Останні два роки тема переходу до положень, новоствореного Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності, МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» є популярною серед дослідників у бухгалтерському обліку. Кожний науковець має своє бачення та поради щодо трактування правил переходу. Вагомий внесок у дослідження даного питання зробили вчені-економісти М.І. Бондар, О.М. Дзюба, Ю.П. Остапенко, С.В. Семенова, В.М. Пархоменко, С.І. Хома та інші. Проте і на сьогодні не вистачає деталізації щодо особливостей обліку орендних відносин за новим стандартом МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда».

Методологія. Метою дослідження є визначення особливостей переходу вітчизняних підприємств до МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» та формулювання характеристик використання даного Стандарту, враховуючи воєнний стан.

Основні результати. З 1 січня 2019 р. в українському бухгалтерському обліку відбулися значні зміни, пов'язані з введенням в дію МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда», що надав змогу користувачам фінансової звітності отримувати правдивішу інформацію та порівнювати звітність орендарів та на орендодавців.

Користувачі фінансової звітності, як правило, висловлювалися за те, щоб випущені Радою з МСФЗ нові стандарти по фінансових інструментах, оренді і виручці гуртувалися на практичних рекомендаціях. Це давало можливість отримати правдивішу і достовірнішу звітність. Рада з МСФЗ прийняла рішення ввести новий стандарт під впливом занепокоєння, яке висловлювали компанії з приводу своїх можливостей успішного застосування кількох нових стандартів [5].

Новий стандарт врахував безліч рекомендацій та усунув істотні відмінності між методами обліку операційної та фінансової оренди, усунув обмеження щодо розкриття фінансової інформації та мінімізував чималий рівень ризику щодо договорів оренди. Обраний компанією варіант переходу на МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» впливає на:

- балансову вартість активів і зобов'язань — і, відповідно, чистих активів, — якщо компанія вперше застосує МСФЗ (IFRS) 16;
- прибуток і тенденції зміни («тренди») прибутку компанії у наступних роках, поки не закінчиться термін дії останнього з договорів оренди, що були на момент переходу;
- витрати і ресурси компанії, необхідні для впровадження стандарту, а також терміни реалізації відповідного проекту; і
- дані, необхідні для застосування стандарту [2].

При переході на МСФЗ (IFRS) 16 компанії можуть за власним вибором вирішувати застосовувати нове визначення оренди до всіх своїх договорів. Або скористатися спрощенням практичного характеру і залишити в силі колишню оцінку щодо того, які з існуючих договорів є договорами оренди або містять компонент оренди.

Компанія, яка вирішить скористатися цим спрощенням практичного характеру:

- застосовує МСФЗ (IFRS) 16 до договорів оренди, раніше ідентифікованими як такі відповідно до МСФЗ (IAS) 17 і КТМСФЗ (IFRIC) 4 «Визначення наявності в угоді ознак оренди»;
- застосовує визначення оренди, передбачене МСФЗ (IFRS) 16, для вирішення питання про те, чи є договори, укладені після дати першого застосування нового стандарту, договорами оренди, або містять вони компонент оренди з урахуванням військового стану [4].

Якщо зроблено вибір на користь спрощення практичного характеру, то його слід застосовувати до всіх договорів, укладених до дати першого застосування, а до всіх договорів, які були укладені (або змінені) на дату першого застосування або після неї, застосовувати вимоги МСФЗ (IFRS) 16. «Датою першого застосування» є початок річного звітного періоду, в якому компанія вперше застосує цей стандарт.

Однак не всім компаніям у період повномасштабного вторгнення буде вигідно застосовувати спрощення практичного характеру. Наприклад, компанія, що є покупцем за договором купівлі електроенергії, який являє собою договір операційної оренди згідно з чинними вимогами, але не містить компонента оренди

згідно з МСФЗ (IFRS) 16, можливо, віддасть перевагу застосування нового визначення оренди відображенню договору на покупку електроенергії у бухгалтерському балансі. Компанії будуть ретельно обмірковувати, чи варто їм застосовувати дане звільнення, зважуючи всі «за» і «проти», в тому числі оцінюючи:

- можливу економію на витратах, яка виникне внаслідок застосування даного спрощення при переході;

- проти потенційних наслідків, пов'язаних з необхідністю застосування нової моделі обліку оренди до угод, на які не поширювався б новий порядок обліку згідно з новим визначенню оренди.

У разі переходу на новий стандарт МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» орендар має право не застосовувати нову модель обліку оренди, передбачену для орендарів, до договорів, визначених як: короткострокова оренда (строк якої становить менше 12 місяців) та оренда об'єктів із заниженою вартістю (наприклад, вартість яких становить менше як 5 тис. дол. США). У разі застосування будь-якого з цих звільнень, що стосуються визнання, орендар буде відносити відповідні орендні платежі на витрати або рівномірно протягом терміну оренди, або з використанням іншого методу систематичного розподілу, якщо цей метод адекватніше відображає схему отримання вигід даним орендарем. Рішення про застосування звільнення в частині короткострокової оренди приймається за класами базових активів, тоді як рішення про застосування звільнення, що стосується оренди активів із заниженою вартістю, може прийматися по кожному договору оренди окремо [2].

Звільнення, що стосуються визнання, важливі, оскільки вони можуть змінити кількість договорів, дані по яких потрібно перерахувати на дату першого застосування стандарту. Тобто при переході орендарю не потрібно буде розраховувати вартість активів і зобов'язань з оренди стосовно до тих договорів оренди, до яких буде застосовано один або обидва типів звільнення. З цього випливає, що при переході не потрібно буде робити ніяких коригувань щодо договорів оренди.

Наступним ключовим питанням у застосуванні для багатьох компаній буде питання про те, як застосовувати даний стандарт: ретроспективно або з використанням модифікованого ретроспективного підходу — до тих договорів оренди, де компанія є орендарем.

Орендарю дозволяється: застосувати новий стандарт ретроспективно; або використовувати модифікований ретроспективний підхід.

При переході на ретроспективний підхід передбачається застосування компанією нового стандарту ретроспективно відповідно до МСБО (IAS) 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки». Тобто компанія:

- застосовує новий стандарт до всіх договорів оренди, в яких вона є орендарем;

- перераховує фінансову інформацію за минулі періоди;

- визнає коригування в складі власного капіталу на початок самого раннього з представлених у фінансовій звітності порівняльних періодів;

- розкриває інформацію про зміни облікової політики [1].

Для того щоб застосувати цей стандарт ретроспективно, компанії потрібно зібрати великий обсяг інформації про орендні операціях. Зокрема, потрібна інформація про орендні платежі і ставках дисконтування в минулих періодах.

Крім того, важливою є інформація за минулі періоди, яка була б використана керівництвом з метою формування різних суджень і оцінок, необхідних для застосування моделі обліку для орендаря, наприклад, щодо: терміну оренди, включаючи оцінку наявності достатньої впевненості в тому, що компанія скористається опціоном на продовження оренди, або в тому, що компанія не скористається опціоном на припинення оренди.

Варто зазначити, що за винятком спрощення практичного характеру, що дозволяє залишити в силі колишнє визначення оренди, і спрощення в рамках звільнень, що стосуються визнання, жодне з інших спрощень практичного характеру, передбачених МСФЗ (IFRS) 16, не можна використовувати при ретроспективному підході. Наприклад, незважаючи на те, що новий стандарт дозволяє використовувати пізнішу інформацію для оцінки минулих подій, якщо застосовується модифікований ретроспективний підхід, він не дозволяє скористатися такою можливістю, якщо застосовується ретроспективний підхід. Рада з МСФЗ передбачила в новому стандарті МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» ретроспективний підхід унаслідок отриманих від укладачів фінансової звітності коментарів про те, що модифікований ретроспективний підхід унеможлиблює подання до фінансової звітності дійсно порівнянної інформації, що відображає тренди. Однак цілком можливо, що багато укладачів утримаються від застосування ретроспективного підходу внаслідок пов'язаних з ним витрат і складнощів, вирішивши віддати перевагу модифікованому ретроспективному підходу. Якщо орендар вибирає модифікований підхід ретроспективного застосування МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда», тоді він не перераховує порівняльну інформацію. Замість цього сумарний ефект від першого застосування даного стандарту орендар визнає як коригування власного капіталу на дату першого застосування. Застосування модифікованого ретроспективного підходу передбачає таке (рис. 1).

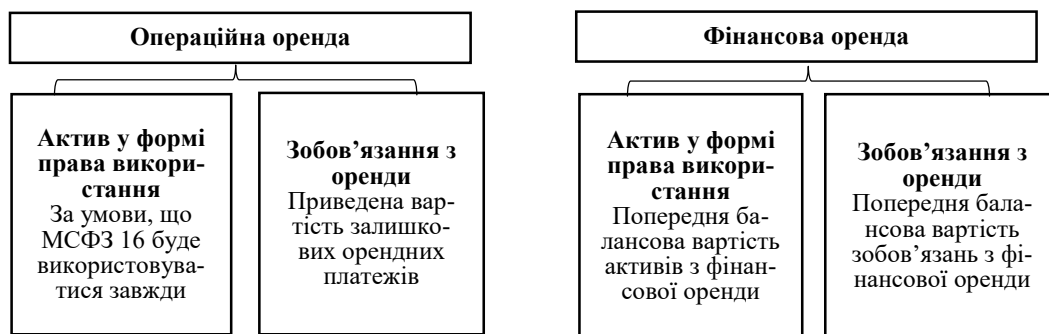

Рис. 1. Застосування модифікованого ретроспективного підходу

Джерело: складено автором.

Відповідно до модифікованого ретроспективного підходу компанія застосовує новий стандарт з початку поточного періоду. Це передбачає, що компанія: розраховує вартість активів і зобов'язань з оренди станом на початок поточного періоду з використанням спеціальних правил, включених у новий стандарт; не перераховуються фінансову інформацію за попередні періоди; визнає коригування власного капіталу на початок поточного періоду [2].

Стосовно до договорів оренди, які раніше класифікувалися як операційна оренда, орендар оцінює зобов'язання по оренді — станом на дату першого застосування стандарту — у величині, рівній приведеної вартості решти орендних платежів. Ставка дисконтування являє собою придатну до орендаря ставку додаткового запозичення (тобто залучення орендарем додаткових позикових коштів) на цю дату.

Згодом, після дати першого застосування, орендар оцінює визнане зобов'язання з урахуванням всіх відповідних вимог нового стандарту. У разі необхідності з урахуванням вказівок щодо модифікацій і повторних оцінок договорів оренди.

Повертаючись до договорів оренди, які раніше класифікувалися як операційна оренда, орендар має право вибрати — за кожним договором оренди окремо — один з двох наступних варіантів оцінки активу в формі права користування (далі — актив ФПК) (рис. 2):

Варіант 1. Як якби МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» застосовувався завжди (але з використанням ставки додаткового запозичення, визначеної на дату першого застосування).

Варіант 2. У сумі, що дорівнює вартості зобов'язання щодо оренди (з урахуванням певних коригувань).

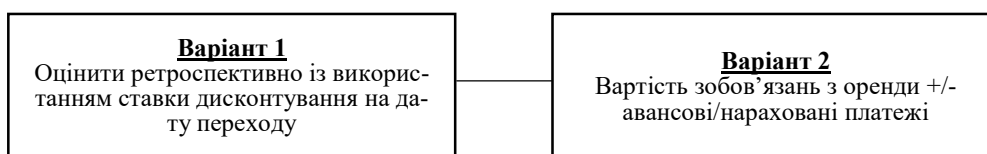

Рис. 2. Варіанти оцінки активу ФПК

Джерело: складено автором.

Первісна балансова вартість активу ФПК, як правило, нижче при використанні варіанта 1, ніж при використанні варіанта 2, оскільки такий ефект виникає внаслідок різної структури амортизації активу ФПК і зобов'язання по оренді. Актив ФПК, як правило, амортизується з використанням лінійного методу, тоді як зобов'язання з оренди оцінюються з використанням методу ефективної процентної ставки. Варіант 1 відображає структуру амортизації активу ФПК, тоді як варіант 2 відображає структуру амортизації зобов'язання по оренді. Відповідно, вибір варіанта 1, як правило, призводить до нижчої балансової вартості активу ФПК на дату першого застосування в порівнянні з варіантом 2.

Робити вибір на користь того чи того варіанта можна по кожному договору оренди окремо. Це дозволить компаніям гнучко підходити до вибору між обсягом витрат і ступенем сумісності даних при розробці своїх планів щодо переходу на новий стандарт.

У рамках модифікованого ретроспективного підходу компанія визнає — стосовно договорів оренди, які раніше класифікувалися як фінансова оренда:

— актив ФПК, який спочатку оцінюється за колишньою балансовою вартістю активу, визнаного у фінансовій оренді;

— зобов'язання по оренді, яке оцінюється за колишньою балансовою вартістю зобов'язання по оренді[3].

Основна перевага полягає у зниженні витрат, пов'язаних з переходом на новий стандарт, що досить важливо у період військового стану. Економія на витратах виникає внаслідок того, що не потрібно перераховувати порівняльну фінансову інформацію.

Є можливість застосувати модифікований ретроспективний підхід з використанням інформації тільки за поточний період, а саме:

- застосовної до орендаря ставки додаткового запозичення на початок поточного періоду;
- суми, що залишилися орендних платежів орендаря.

Поряд з перевагами існують і недоліки. Основним недоліком даного підходу є зниження порівнянності фінансової інформації компанії. Це пов'язано з двома причинами. По-перше, оскільки фінансова інформація за попередні періоди не перераховується, то представлена у фінансовій звітності фінансова інформація за поточний і минулий періоди є несумісною. Для компанії, яка має великий портфель договорів операційної оренди, ці відмінності можуть бути значними. По-друге, річна фінансова інформація за поточний і наступні роки у період війни може бути несумісною внаслідок того, яким чином у рамках модифікованого ретроспективного підходу розраховується вступне сальдо активів і зобов'язань з оренди на дату першого застосування стандарту.

З переходом на МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» зміни ведення бухгалтерського обліку торкнулися не тільки орендаря, орендодавців. Вимоги МСФЗ (IFRS) 16, що стосуються обліку у орендодавця, у багатьох аспектах ідентичні вимогам втратившого чинність МСФЗ (IAS) 17. Однак можуть виникнути розбіжності, якщо, наприклад, договір оренди був модифікований у період між датою початку оренди та датою першого застосування [3].

Відповідно до вимог МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» за винятком випадків суборенди, орендодавець не зобов'язаний здійснювати будь-які коригування при переході. На дату першого застосування стандарту проміжний орендодавець заново оцінює діючі договори суборенди, які були класифіковані як операційна оренда, щоб визначити, як, згідно з МСФЗ (IFRS) 16, слід класифікувати кожен з договорів суборенди: як операційну або як фінансову оренду. Дана оцінка проводиться виходячи з решти термінів і умов, передбачених головним договором оренди і договором суборенди. Стосовно договорів суборенди, класифікованих як операційна оренда, але є фінансовою орендою згідно з МСФЗ (IFRS) 16, орендодавець відображає такий договір суборенди як новий договір фінансової оренди, укладений на дату першого застосування стандарту [6].

Перегляд класифікації договорів суборенди при переході може призвести до того, що проміжний орендодавець перекласифікує договори суборенди до категорії фінансової оренди. Згідно МСФЗ (IFRS) 16, проміжний орендодавець оцінює класифікацію договору суборенди, виходячи з активу ФПК по головному договору оренди, а не базового активу. Відповідно, багато договорів суборенди, які були класифіковані проміжним орендодавцем як операційна оренда, будуть класифіковані як фінансова оренда згідно з МСФЗ (IFRS) 16.

Компанія може не аналізувати операції продажу із зворотною орендою, в які вона вступила до дати першого застосування, щоб визначити, чи відбулася про-

даж відповідно до критеріїв МСФЗ (IFRS) 15. Стосовно операцій продажу із зворотною орендою, продавець-орендар:

- враховує договір зворотної оренди точно так, як і будь-який інший договір фінансової оренди, який існує на дату первісного застосування;

- продовжує амортизувати прибуток від продажу протягом терміну даної оренди;

- коригує вартість активу ФПК, який виник за договором зворотної оренди, на суму будь-яких відкладених прибутків або збитків, визнаних у звіті про фінансовий стан щодо умов, які не відповідають ринку, безпосередньо перед датою першого застосування.

Звільнення при переході, передбачене для існуючих договорів продажу зі зворотною орендою, має два суттєві аспекти. По-перше, компаніям не потрібно буде оцінювати на дату переходу, чи відповідає існуючий договір із зворотною орендою встановленим критеріям, щоб його можна було врахувати як операцію продажу з подальшою орендою. Іншими словами, компанія не оцінює, задовольняла б складова договору, що належить до продажу, критеріям визнання її як продажу відповідно до МСФЗ (IFRS) 15. По-друге, продавцям-орендарям не потрібно буде застосовувати підхід часткового визнання прибутку до тих операцій продажу майна з подальшою орендою, в які він вступив до дати першого застосування. Дане рішення спрощує перехід для компаній, у яких на дату першого застосування є багато таких операцій [2].

Отже, залежно від обраного варіанту переходу, обсяг зібраних даних і терміни впровадження необхідних змін у системи і процеси в період військового стану будуть значно відрізнятися, тому прийняти відповідне рішення слід якомога швидше. Компаніям рекомендується проаналізувати наслідки застосування кожного з варіантів як у кількісному вираженні, так і з урахуванням відповідних якісних факторів, включаючи очікування зацікавлених сторін. Завчасне планування забезпечить більше часу для вирішення непередбачених проблем і дозволить гнучкіше підійти до вирішення питання про максимізацію використання внутрішніх ресурсів, оскільки необхідний обсяг робіт буде розподілений на більш тривалий період.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» передбачає безліч варіантів переходу, навіть у період повномасштабного вторгнення в російсько-українській війні для компаній з відносно невеликим портфелем договорів оренди. Різні варіанти переходу мають значний вплив на чисті активи і власний капітал компаній, а також на тренди рентабельності протягом багатьох років після переходу.

Звідси, істотні зміни в обліку оренди торкаються переважно орендарів. Для них стане необхідним визнавати в балансі орендні зобов'язання з нарахуванням відсотків і одночасно визнавати відповідний новий актив. Як наслідок, валюта балансу компаній-орендарів збільшиться. Крім того, в орендарів на початкових етапах оренди збільшаться витрати (внаслідок фінансових витрат у вигляді відсотків) майже за всіма договорами оренди, навіть якщо щорічна орендна плата є незмінною. І звичайно ж, компанії-орендарі повинні приділити більше уваги професійного судження бухгалтера щодо класифікації операцій, які містять ознаки оренди.

Оренда в останні десятиліття є вигідним джерелом отримання активів, за допомогою якого в організації знижуються ризики, пов'язані з володінням активами. При цьому користувачі звітності, особливо в період дії військового стану, бажають отримати повну і достовірну інформацію про орендні операції компанії. Саме застосування МСФЗ (IFRS) 16 дозволить забезпечити більшу прозорість інформації про орендні активи і джерела їх отримання компаніями-орендарями.

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8) Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020. (дата звернення 06.08.2023)
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 «Оренда». URL: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IFRS16%20ukr_AH%20\(1\)-compressed%20\(1\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IFRS16%20ukr_AH%20(1)-compressed%20(1).pdf). (дата звернення 06.08.2023)
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 (МСБО 17) «Оренда». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018. (дата звернення 06.08.2023)
4. IFRIC 4 «Визначення наявності в угоді ознак оренди». URL: <http://www.ifrs.org.ua/mezhdunarodnye-standarty-finansovoj-otchyotnosti/raz-yasnenie-krmfo-ifric-4-opredelenie-nalichiya-v-soglashenii-priznakovdogovora-arendy/> (дата звернення 06.08.2023)
5. Останні оновлення у світі МСФЗ : архів електронного видання Вісник МСФЗ: Світовий досвід. Українська практика. URL: http://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001074. ((дата звернення 06.08.2023)
6. Перехід на IFRS 16 : STAKEHOLDER BANKING/ REPORTING/ AUDITING. URL: <https://www.stakeholder.com.ua/new/perexid-na-ifrs-16.html>. (дата звернення 06.08.2023)

References

1. International accounting standard 8 (IAS 8) Accounting policies, changes in accounting estimates and errors. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020. (application date 06.08.2023)
2. International Financial Reporting Standard 16 «Lease». URL: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IFRS16%20ukr_AH%20\(1\)-compressed%20\(1\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IFRS16%20ukr_AH%20(1)-compressed%20(1).pdf). (application date 06.08.2023)
3. International Accounting Standard 17 (IAS 17) «Lease». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018. (application date 06.08.2023)
4. IFRIC 4 «Determination of the presence of elements of a lease in an agreement.» URL: <http://www.ifrs.org.ua/mezhdunarodnye-standarty-finansovoj-otchyotnosti/raz-yasnenie-krmfo-ifric-4-opredelenie-nalichiya-v-soglashenii-priznakovdogovora-arendy/> (date of application 06.08.2023)
5. The latest updates in the IFRS world: archive of the electronic publication Visnyk IFRS: World Experience. Ukrainian practice. URL: http://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001074. ((application date 06.08.2023)
6. Transition to IFRS 16: STAKEHOLDER BANKING/ REPORTING/ AUDITING. URL: <https://www.stakeholder.com.ua/new/perexid-na-ifrs-16.html>. (application date 06.08.2023)